

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР
СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

Матеріали
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«СОЦІАЛЬНА РОБОТА В ГРОМАДІ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

24 березня 2023 року

Дніпро

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА**

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР
СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ**

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА В ГРОМАДІ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

**ДНІПРО
2023**

УДК 364-787.26 (477) (06)
С 69

Рецензенти:

доктор політичних наук, професор, в. о. декана факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара **Віталій Кривошеїн**;
доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри філософії Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» **Лариса Кальченко**

*Друкується за рішенням Вченої ради
факультету медичних технологій діагностики та реабілітації
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
(Протокол № 9 від 18 квітня 2023 року)*

Редакційна колегія:

Осетрова Оксана, доктор філософських наук, професор (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара) (відповідальний редактор);
Борисова Юлія, кандидат соціологічних наук, доцент (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара) (відповідальний секретар);
Гірняк Андрій, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та соціальної роботи (Західноукраїнський національний університет);
Коляда Наталія, доктор педагогічних наук, професор (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини);
Кравченко Оксана, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини);
Кримчак Людмила, кандидат педагогічних наук, доцент (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара);
Купенко Олена, доктор педагогічних наук, доцент (Сумський державний університет);
Ніколенко Вадим, доктор соціологічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри соціології, соціальної роботи, публічного управління та адміністрування (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара);
Павленко Олена, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціології, соціальної роботи, публічного управління та адміністрування (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара);
Приходько Ольга, кандидат наук з державного управління, доцент, директор НМЦ ПДО ПК ДП (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара);
Солнишкіна Аліна, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології, соціальної роботи, публічного управління та адміністрування (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара);
Шандрук Сергій, доктор психологічних наук, професор (Західноукраїнський національний університет).

С 69 Соціальна робота в громаді: сучасні виклики та перспективи розвитку: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 24 березня 2023 року) / за заг. ред. проф. О. О. Осетрової. – Дніпро, ДНУ імені Олеся Гончара, 2023. 288 с.

До збірки наукових праць увійшли матеріали провідних фахівців галузі 23 Соціальна робота міст України – Київ, Дніпро, Суми, Тернопіль, Умань та ін. Висвітлено соціальний, правовий, духовний та інші актуальні аспекти соціальної роботи у громадах України.

Рекомендується науковцям і практикам, фахівцям із соціальної роботи, здобувачам.

УДК 364-787.26 (477) (06)

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат та інших відомостей.

© Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 2023

УДК 314.72:332.1

Олексюк Наталія Степанівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи,
спеціальної освіти і менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Бачинська Олена Миколаївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри цифрових, освітніх та соціо-економічних технологій,
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

РЕСУРСНА ПІДТРИМКА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ШЛЯХОМ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ОТГ

З початку повномасштабного російського вторгнення в Україні офіційно зареєстрували майже 5 млн. внутрішньо переміщених осіб (далі ВПО). Такі дані наводить Мінреінтеграції за підсумками 2022 року. Ще понад 4 мільйони осіб зареєструвалися для отримання тимчасового захисту в Європі. На жаль, 44% ВПО працездатного віку наразі не отримують доходу. Лише третина опитаних назвала заробітну плату як основне джерело доходу після переміщення, а 24% зазначили, що покладаються лише на державну допомогу.

Міжнародний досвід показує, що вирішення проблем та задоволення потреб ВПО є предметом професійної діяльності соціальних працівників. Соціальна підтримка ВПО у світі почала розвиватися фактично відразу після Другої світової війни і сьогодні регулюється таким міжнародним документом, як «Переміщені особи», ухваленим у 2012 р. Міжнародною федерацією соціальних працівників. У документі йдеться про те, що робота з переміщеними особами повинна спрямовуватися на забезпечення стійкості, подолання залежності від гуманітарної допомоги, відновлення виробничого потенціалу, відновлення соціально-культурних та громадських структур, а також особистої та колективної спроможності активно сприяти національному та регіональному розвитку. Метою соціальної роботи в таких випадках є сприяння незалежності та розвитку громад, а не їх виживання. Відповідно, послуги для переміщених осіб повинні бути колективними та системними, а не фрагментарними, і надаватися у вигляді разових послуг від приватних осіб [3].

Особиста безпека та безпека своїх родин для українців наразі є пріоритетною, а тому багато громадян лише починають шукати нову роботу, до того ж не завжди за спеціальністю, а вимушені пристосовуватися до наявних пропозицій роботи на місцях. У розрізі сфер працевлаштування ситуація виглядає наступним чином: найменше пропозицій – сфера послуг, освіта, наука, юристи, автомобільний бізнес, домашній персонал, безпека, сервіс (пропонується менше 1% розміщених на сайті grc.ua вакансій); натомість найбільше пропозицій – сфера ІТ, робітничі професії, транспорт та логістика,

будівництво, медицина та фармацевтика, продажі, ритейл, маркетинг, реклама та PR [4].

З метою стабілізації внутрішнього ринку праці в умовах війни регіональним органам влади слід реалізувати низку заходів, орієнтованих на забезпечення зростання мобільності робочої сили, навчання найбільш конкурентним професіям ВПО, запуск механізмів реверсної трудової міграції, виділення ВПО житла на території сільських поселень, у малих містах, використання потенціалу бізнесу, який релокалізується, відкриття нових індустриальних парків з метою алокації нових бізнесів та зростання масштабів діяльності вже переміщених виробництв, активізації діяльності центрів підтримки підприємництва, надання консалтингової підтримки підприємницьких ініціатив ВПО, започаткування ними власних справ, створення суб'єктів малого бізнесу, підтримку закладів освіти, що забезпечують підготовку фахівців, потреба на які зросте у повоєнний час [1].

Теперішня ситуація потребує надійного методу, який сприятиме вирішенню соціальних проблем та забезпечуватиме фінансовий розвиток громад. Соціальне підприємництво – ефективний інструмент інтеграції ВПО в життя громад, де вони тепер проживають.

Нещодавно Платформа соціальних змін, інноваційний центр розвитку соціального підприємництва в Україні, завершила 8-ий набір програми Акселератор соціального підприємництва. Платформа дозволи втілити в життя ряд бізнес-ідеї, що розвивають громади через інтеграцію ВПО (табл. 1).

Таблиця 1

Проекти соціального підприємництва спрямовані на розвиток громад та підтримку ВПО [5]

Назва кейсу	Напрямок діяльності
Простір соціально-харчового коворкінгу (Хмельницька область)	Це місце, де люди разом із фахівцями зможуть оволодіти кухарськими навичками, отримати професійний досвід і підвищити власну кваліфікацію. Створення коворкінгу сприятиме вирішенню декількох соціальних проблем одразу. Спершу – створення та розвиток бізнесу в сільській місцевості. По-друге – залучення до коворкінгу ВПО як у якості підприємців, так і в якості працівників.
Сучасна сімейна пасіка (Хмельницька область)	Пасіка займається виготовленням крафтової продукції бджільництва. Тут виробляють мед, віск, маточне молочко, пилок та багато іншої продукції. Зокрема тут створюють незвичайні туристичні маршрути, цікаві програми для відвідувачів громади та нестандартні фотозони. Ще один соціальний аспект роботи підприємства полягає у передачі частини готової продукції у районну лікарню та спеціальну школу.

Агенція нерухомості «Квадратний метр» (Чернівецька область)	Проект орієнтований на допомогу постраждалим від війни, які перебувають в Чернівецькій області і зіштовхуються з проблеми із пошуком домовки. Задля цього тут будують взаємодію між власниками житлової та нежитлової нерухомості для реконструкції та створення тимчасових прихистків через посередників агенції. Це сприяє посиленню співпраці між владою міста та залученням профільних фахівців.
Бренд чоловічого одягу «Фламінго»	Бренд з виробництва одягу створює дешевий, якісний та доступний чоловічий верхній одяг у стилі мілітарі і орієнтовний на зимовому колекцію, зокрема на виробництво плащів, балаклав та баффів. Бренд буде залучати до роботи ВПО та тих, хто втратив роботу.
Scientific Coworking	Це – соціальний простір, де відвідувачі можуть реалізувати свій науковий або творчий потенціал та завести нові знайомства. Проект націлений на небайдужих до майбутнього, студентів, підприємців з наукової та креативної сфери. Соціальний вплив проекту розширює можливість проведення наукових досліджень завдяки створенню відокремленого простору.
Продуктова лінійка «Vilni»	Vilni – це виробництво виробів ручної в'язки. Тут виготовляють шкарпетки з унікальними українськими орнаментами, теплі шарфи та шапочки. Виробництвом займаються жінки-ВПО. Так соціальне підприємство надає їм робочі місця та допомагає розвивати жіночу спільноту. Кожен продукт містить унікальний QR-код та розповідає історію майстрині, яка його створила. Усю крафтову продукцію Vilni експортують за кордон для поширення українських товарів.

Соціальне підприємництво прагне вирішити соціальні проблеми інноваційним методом, винаходячи або комбінуючи соціальні й економічні ресурси таким чином, щоб створити самовідтворювальний і спроможний до розширення механізм виробництва і надання цільового соціального блага. Все це можливо на основі безперервного процесу інновацій, адаптації та освіти, що може стати базою для інноваційного розвитку територіальної громади.

Найбільш зацікавленою стороною у розвитку соціального підприємництва є держава, оскільки саме таких такий бізнес бере на себе реалізацію соціальних функцій. Держава, в свою чергу, повинна взяти на себе

функції регулювання, координації та підтримки суб'єктів підприємництва, застосовуючи нормативно-правові, адміністративні та економічні методи. Підтримка державою соціальних підприємств означає також сприяння у працевлаштуванні осіб, що перебувають на програмах соціального забезпечення, що сприятиме вирішенню проблеми безробіття та зменшенню суми соціальних виплат.

Соціальне підприємництво допомагає надавати державні послуги в новий спосіб та задовольняти потреби громади; створювати робочі місця; збагачувати професійний досвід людей, які працюють у соціальних підприємствах, задля подальшого працевлаштування за сучасних ринкових умов; розвивати громади, залучаючи до громадського життя соціально вразливі групи населення, забезпечуючи їх членів роботою; розширювати активність громадян, які можуть самостійно розв'язувати свої проблеми та брати відповідальність за своє життя; посилювати увагу до соціально незабезпечених груп населення, не стільки надаючи їм благодійну допомогу, скільки забезпечуючи їх корисною соціально значущою роботою; відроджувати сільські та міські території та поліпшувати їхню соціальну інфраструктуру тощо [2].

Отже, за умов кризового фінансово-економічного стану нашої країни, який вкрай обмежує реальні можливості держави розв'язувати нагальні соціальні проблеми, розвиток соціального підприємництва може виступати як альтернативний шлях пом'якшення гостроти даних проблем, зокрема питання підвищення рівня зайнятості ВПО.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильців Т. Г., Мульська О. П., Лупак Р. Л., Бідак В. Я. Збереження людського капіталу України в умовах війни (чинник соціальної вразливості населення): постановка проблеми [Електронний ресурс]. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1146/1081>.
2. Кіреєва О. Б. Соціальне підприємництво як інструмент державної соціальної політики. [Електронний ресурс]. URL: [http://128-56.dbuara.dp.ua/zbirnik/201102\(6\)/11kobdsp.pdf](http://128-56.dbuara.dp.ua/zbirnik/201102(6)/11kobdsp.pdf).
3. Семігіна Т. В., Гусак Н. Є., Трухан С. О. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс]. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d9d167bd-5f49-4215-9e11-9be44c9737cc/content>.
4. Чи є робота в Україні в умовах війни? [Електронний ресурс]. URL: <https://grc.ua./article/30090?hhtmFrom=main>.
5. Як соціальні проекти розвивають громади та сприяють інтеграції внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс]. URL: <https://decentralization.gov.ua/en/news/16001>.

Коляда Н. М. Громадська організація як осередок соціальної роботи у громаді.....	201
Котелевець А. М., Мартинюк Я. В. Волонтерська діяльність як перспективний напрямок соціальної роботи у громадах України.....	204
Кошіль О. П. Особливості ефективного лідерства у громаді в умовах кризи.....	207
Краснова Н. П. Формування соціальної компетентності підлітків в умовах сільської територіальної громади.....	210
Криницька С. О. Сутність та профілактика суїцидальної поведінки.....	214
Кулик А. В. Соціальна робота в українських громадах: виклики, проблеми та способи їх вирішення.....	217
Кульчицький Т. Р., Ганджа С. І. Особливості волонтерської роботи з внутрішньо переміщеними особами в Україні.....	220
Купенко О. В. Дуальна освіта як фактор розбудови соціальної роботи в громаді.....	223
Левченко Н. В. Молодіжний центр: перспективний напрям розвитку молодіжної роботи в громаді.....	227
Миколюк Ю. М. Соціальна робота із дітьми: сьогодні та завтра.....	229
Михальчук В. М., Гойда Н. Г. Проблеми забезпечення соціально-хоспісною допомогою та реабілітаційними послугами населення громад у період військової агресії.....	232
Мітлицька С. П. Превенція сексуального насильства над дітьми як актуальний напрям соціальної роботи в громаді.....	235
Міхєєва О. Ю. Соціальна реабілітація військовослужбовців з числа учасників бойових дій.....	238
Моргай Л. А. Соціальний захист громадян в умовах децентралізації.....	242
Нейжпапа Л. С. Соціокультурна анімація в громаді як спосіб активізації молоді.....	245
Олексюк Н. С., Бачинська О. М. Ресурсна підтримка внутрішньо переміщених осіб шляхом розвитку соціального підприємництва в ОТГ....	248
Осетрова О. О. Суїцидальна превенція як нагальна потреба розбудови сучасної громади.....	252
Петришин Л. Й., Гнатишин Ю. А. Медіація як метод врегулювання конфліктів у роботі соціального працівника.....	256
Поліщук О. Р. Соціальний краудфандинг в умовах війни.....	259
Попов О. А. Проектна діяльність територіальних громад у площині соціальної роботи.....	262
Солнишкіна А. А. Специфіка соціальної роботи та соціального захисту в країнах, що зазнали впливу воєнних дій: досвід Грузії, Балканських країн, України.....	266